

JOSIP OSTI

Upesnitev časa

Novi roman Saše Vuge *Na rožnatem hrbtu faronike* nas še enkrat prepričuje, da je celotni opus tega pomembnega sodobnega slovenskega pisatelja in dramatika, nagrajenega tudi s Prešernovo nagrado, bistveno zaznamovan s preteklostjo, ki jo priklicuje. Vuga dogodke v njem časovno umešča v leto 1612, prostorsko pa v tolminsko območje. V čas, ko se, kot pravi: »Turek pripravlja k Dunaju, da bi cesarju zlomil tilnik«, ter v divji in nevarni kraj, ki je križišče mnogih poti, predvsem krivih in tihotapskih, po katerih: »Z Goriškega gre vino gor. S Koroškega gre žito dol. S Frijulskega gre prasec gor. Z Gorenjskega gre krava dol.« Kjer se govornica domačega slovenskega prebivalstva ne srečuje in meša samo z govornico najbližjih sosedov, Furlanov, ter z latinščino, jezikom »svete in edine cerkve«, in nemščino, jezikom cesarja, temveč tudi z italijanščino, hrvaščino in z mnogimi drugimi jeziki prišlekov in popotnikov, ki jih je v te kraje najčešče prinašal vihar vojne. Predvsem jeziki določajo razliko med cerkvenimi in cesarskimi dostojanstveniki in služabniki, med gospodo in častniki, med vojaki in kmeti, med biriči in berači ter mnogimi drugimi, ki se pojavljajo ali izginevajo v brueghlovsko-boschevskem mravljišču, ki ga tokrat predoča Vuga. Pisana množica bogatih in revnih, močnih in slabih, umnih in neumnih, naivnih in pokvarjenih, ki se gnetejo v njegovi Noetovi barki, »zvrhani temačnih zgodb«, ki jo na svojem hrbtu, kot po ljudskem verovanju cel svet, nosi riba faronika. Vsi, ki so se po svoji ali tuji volji znašli v tem zgodovinsko življenjskem vrtincu, plešejo v neustavljivem kolu smrti. Predvsem Slovenci, o katerih »očetov nauk« pravi: »Naši hribovski Sklavonci so muzljivi. So srebro na dveh nogah! Ti jim boš, Giupe, prodajal. Pinjo jim bo sekal glavo, kot doslej – Godefro jih s krščanskimi žebli pribijal k Bogu. Do smrti boste rezali meso in kruh od njih! Jim kri spreminjali v vino.« Ko goljufije, ropanja in vsakovrstna nasilja, od pokrščevanja do sežiganja čarovnic, dosežejo vrhunec in se vrtiljak z goljufi in ogoljufanimi, z roparji in oropanimi, z morilci in umorjenimi še bolj zavrti, se usode številnih posameznih zločincev in žrtev stopijo v eno samo nesrečno usodo človeka nasploh, ki je vedno na poti, ki ga pelje k neizogibni smrti.

Prav ta jezikovni *galimatijas* in *danse macabre*, kot strasten objem življenja in smrti, sta v osredju romana, ki pravzaprav niti nima romaneskne zgodbe, vsaj ne takšne, kakršno pozna tako imenovani klasični roman. Zgodba je, če sploh obstaja – kajti Vuga ne želi rekonstruirati zgodovinskih dejstev in resničnih dogodkov, temveč umetniško sugestivno in prepričljivo pričarati ozračje časa, o katerem pripoveduje –, potisnjena v ozadje in razdrobljena na koščke ter jo je mogoče sestaviti le s pomočjo avtorjevih močnih podob in večpomen-skih prisodob.

Podobe in prispodobe v Vugovi prozi so večinoma pesniške. Prav ta pesniška razsežnost je pglavitna odlika njegovega samosvojega pripovednega stila, za katerega je značilen ne le pazljiv, iznajdljiv in pogosto presenetljiv izbor tako manj znanih kot tudi neznanih besed, temveč predvsem njihovo brušenje in nizanje v lepe, kdaj pa kdaj celo briljantne ogrlice stavkov. Zato ga že dolgo z razlogom mnogi uvrščajo med najboljše slovenske stiliste. Zdi se mi, da je Vuga tudi med največjimi pesniki med slovenskimi prozaisti, če ne največji. Predvsem zaradi tega, ker je njegov odnos do jezika, ki ga uporablja in pogosto tudi sam ustvarja, resnično pesniški. Ne le v stavkih, kot so: »Dan z dobrim vetrom, svetlim kot od češnjevih cvetov«, »Sončni dež je lil navpično na zvonik«, »Obakraj cerkve je ugašal škof smejavih rož«, »Jutro se je na stezaj odpiralo v petelinji kljun«, »Cvetje se je odišavilo. Se rožnato smejalo soncu«, »Zeleno krzno trav kraj gmajn je rdečkasto prebadal mak«, »Mrak se je kot lastovičja gnezda, v kepah, držal pod plesnivimi oboki«, »Bel oblak se je živo spotikal ob mecesne vrh vrhov«, »Zrak se je smehljalo«, »Senožet je vzdrhtevala od rosnih pajčevin«, ki romaneskni celoti in njeni vsebini dajejo kontrapunktno lirsko intonacijo. Včasih takšni stavki verzi gradijo prave pesmi v prozi.

Čeprav je zadnji Vugov roman mimohod cele galerije nenavadnih likov, lahko rečemo, da sta v njem glavna lika čas in jezik, s katerim ga oživlja. Čas v zakotni mrzli tolminski vasi, ki je pogorela v začetku sedemnajstega stoletja, ko je bila pod usodnim vplivom Rima in Čedada, a v kateri je bil, kot zveemo iz zadnjega poglavja, tudi začetek dvajsetega stoletja zaradi prve svetovne vojne v znamenju »vsakršnih apokalips« in pogorišč, prešača v metaforo hudih časov nasploh. Predvsem nevarnih dni, ki so jih prinašale zlasti »naše vojne« oziroma, kot se popravlja in poudarja Vuga, vojne »na naših tleh«. Tako razraščena metafora nesreč, ki jih prinašajo s sabo predvsem vojne, ne zaobjema le preteklosti, temveč tudi sedanost, ki jo senčijo vse dosedanje vojne na slovenskih tleh kot tudi tiste, ki se dogajajo danes v bližini Slovenije.

Roman Saše Vuge *Na rožnatem hrbtu faronike* je drugačen od njegovih prejšnjih romanov predvsem po humorju, s katerim uspešno redči in razblinja gosto temo zgodovine in odganja pošasti, ki na človeka nenehno prežijo iz nje.